

Women approaches for traditional food production organization in rural area

Kırsalda geleneksel gıda üretiminde kadınların örgütlenme yaklaşımları

Gülen ÖZDEMİR¹, Emine YILMAZ¹, Gökhan UNAKITAN¹, İsmail YILMAZ², Gülşen KESKİN³

¹Namık Kemal University, Faculty of Agriculture, Department of Agricultural Economics, Tekirdağ, Turkey.

²Namık Kemal University, Faculty of Agriculture, Department of Food Engineering, Tekirdağ, Turkey.

³Hatay Mustafa Kemal University, Faculty of Agriculture, Department of Agricultural Economics, Antakya-Hatay, Turkey

MAKALE BİLGİSİ / ARTICLE INFO

Ö Z E T / A B S T R A C T

Makale tarihçesi / Article history:

Geliş tarihi /Received:10.03.2019

Kabul tarihi/Accepted:20.09.2019

Keywords:

Traditional food, Woman, Organization, Rural, Thrace region, the Cooperative system.

✉ Corresponding author: Gülşen KESKİN

✉: gulsen.keskin@mku.edu.tr

Aims: In this study, women who manufacture traditional food approaches for traditional food production organization in rural area were researched in the example of the Thrace Region.

Methods and Results: In the study, 323 women living in villages of Thrace Region (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ) were surveyed. As a result of the research, the low level of education of the women (91.2% in the primary education level) attracts attention and they do not accept farming as a profession (85.4%). The majority (83.3%) live in the village permanently, and the land amounts and income levels are low. Women contribute more to the rural workforce as a family labor force and make traditional food production with the habit of coming from the family.

Conclusions: The main source of livelihood for women living in rural areas is not traditional food production. In fact, women tend to cooperate and recognize the rural organizations, but the level of membership / partnership is low. As a result of the research, women want to earn income from traditional food production and to be active in participating in organizations to be established in this respect.

Significance and Impact of the Study: The study, emphasizes the role of women in rural in Thrace Region. The importance of women in contributing traditional foods to economy and the possibilities of co-operation were determined.

Atıf / Citation: Özdemir G, Yılmaz E, Unakitan G, Yılmaz İ, Keskin G (2019) Women approaches for traditional food production organization in rural area. *MKU. Tar. Bil. Derg.* 24(3) : 253-259

GİRİŞ

Türkiye, tarihinden gelen zengin bir geleneksel tarım ürünleri ve gıda envanterine sahip önemli bir ülkedir. Buna karşın bu değerler büyük ölçüde belirli bir yöreyle sınırlı kalmakta ve kırsal kalkınmada itici bir güç olarak yeterince kullanılamamaktadır. Bu nedenle, emek yoğun üretilen ve toplumun kültürel mirasını yansıtan geleneksel gıdaların sürdürülebilirliği önem kazanmaktadır.

Günümüzde artık sadece üretmek değil çevresel duyarlılığı ve gıda güvenliğini dikkate alarak talebe uygun

üretimde bulunmak önemlidir. Bu iki faktörün yanı sıra son yıllarda tarım politikalarının yönlendirilmesinde kırsal kalkınma öne çıkan bir diğer unsur olmaktadır. DPT 9. Kalkınma Planı, Kırsal Kalkınma Plan Raporu kapsamında 1. öncelikli amaç rekabet gücünün artırılması ve 2. öncelikli amaç çevreye duyarlı üretim süreçlerinin kullanımı olarak belirtilmiştir. Stratejik amaca yönelik alt amaçlar ise, verimlilik artışı, üretim, hizmet, pazarlama ve insan kaynakları alt yapılarının geliştirilmesi olarak belirtilmiştir. Kırsal alanda örgütlenme ile bölgede kırsal ekonominin canlandırılması, istihdamın artırılması, geleneksel

üretim yöntemlerinin çeşitlendirilmesi, korunması sağlanabilecektir. Üretici örgütlenmesinin temel amacı da, çiftçi ve ailelerinin yaşam düzeyini ve kalitesini yükseltmek ve üreticilerin pazardaki konumunu güçlendirmek olarak ifade edilmiştir. Yerel üreticiler, kendi kooperatiflerini kurarak araçları bertaraf edebilir, böylece ürettikleri gıdaların işlendiği aşamaları kontrol edebilir; bu da hem kendilerine hem de tüketiciye yarar sağlayabilir.

Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı'nda ise örgütlenme kapasitesi ve kooperatifler arası işbirliği olanaklarının artırılması stratejik hedefler arasında yer almakta olup bu stratejik hedefe ulaşmada kadınların girişimcilik kabiliyetlerinin artırılması ve ekonomide bir aktör olarak yer almalarının sağlanması için kooperatifler çatısı altında örgütlenmeleri yönünde çalışmalarda bulunmak da yer almaktadır. Bu kapsamda performans göstergesi olarak kadın girişimciler tarafından en az 20 adet kooperatif kurulması kararı alınmıştır (Anonim, 2015).

Türkiye'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi Trakya Bölgesi de kendine özgü çeşitli geleneksel ürünlere sahiptir. Bu ürünler arasında çeşitli süt ürünleri, bulama ve unlu mamuller sayılabilir. Yöreye özgü bu geleneksel ürünlerin yöresel tatları ile üretimindeki hijyen kaygılarını giderecek şekilde üretilmesi, belli hizmet standartlarına kavuşturularak pazarlanması gerekmektedir. Böylelikle, hem bu alanda üretim yapan üreticilerin gelir seviyeleri yükselecek hem de kırsal kalkınma yolu ile ekonomiye de önemli katkı sağlayabilecektir. Özellikle küçük ölçekli ve geleneksel gıda üretimi, tüketicilere daha lezzetli ve daha sağlıklı gıdalar sunmanın yanı sıra, sağlıklı bir çevre oluşturmaya katkı açısından da önem kazanmaktadır. Ancak, küçük üreticilerin üretimlerini ekonomiye kazandırmalarında örgütlenmenin önemi artmakta ve kooperatifler yoluyla küçük işletmelerde üretilen ürünlerin pazarlanması ve teknik hizmet ile gelişmelerden, danışma hizmetlerinden yararlanmaları kolaylaşmaktadır.

Türkiye'de kadınlar kırsal alanda ev işleri, çocuk bakımı ve ev idaresinin yanı sıra ailenin beslenmesi için gerekli olan günlük ve mevsimlik gıdaların hazırlanmasında en önemli aktördür. Özellikle kışa hazırlık için yapılan kurutulmuş ve çeşitli şekillerde işlenmiş ürünler ile aile ekonomisine olduğu kadar ülke ekonomisine de fayda sağlamaktadırlar. Türkiye'nin sahip olduğu kültürel mutfak zenginliği ile birçok geleneksel ürün de bu kapsamda üretilip tüketilmektedir. Son yıllarda özellikle AB ve gelişmiş ülkelerde organik ürünlere karşı oluşan talep artışı ve gıda güvenliği ile ilgili yaşanan sorunlar, bu gıdaların ekonomide önemini artırmıştır. Ayrıca, kültürel zenginliğimizden kaynaklanan bu farklılıkların asıl sahibi

olan kadınlar tarafından korunması da önemli bir görev olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada kırsal alanda ve özellikle çiftçi ailelerinde, nüfusun yaklaşık yarısını oluşturan kadınların aktif çalışmalarının sağlanmasında geleneksel gıda üretiminin önemi, ekonomiye ve işletme gelirine katkısı ve örgütlenme olanaklarının sağlayacağı katkılar araştırılmış ve öneriler sunulmuştur.

MATERYAL ve YÖNTEM

Trakya bölgesinde faaliyet gösteren tarım işletmeleri çalışmanın ana kitlelerini oluşturmaktadır. Trakya bölgesinde (Edirne, Tekirdağ, Kırklareli) 2012 yılı ÇKS kayıtlarına göre faaliyet gösteren 77.985 tarımsal işletme bulunmaktadır. Saha çalışmasında Yamane (1967) tarafından geliştirilmiş olan tabakalı örnekleme yönteminden yararlanılarak %99 güven sınırında ve %5 hata payı ile 323 işletme belirlenmiştir. Anket uygulaması Trakya Bölgesi (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ) illerinin köylerinde yaşayan kadınlar ile yapılmıştır. Sahadan elde edilen veriler analiz ve değerlendirmeler yapılarak çizelge ve şekiller yardımıyla özetlenmiştir. Üretici örgütlerinin memnuniyet düzeyleri belirlenirken 5'li Likert ölçeği, geleneksel gıdaların üretimi ile ilgili herhangi bir örgüte ortak olma ya da katılma isteği belirlenirken 3'lü Likert ölçeği kullanılmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Demografik yapı ve gelir durumu

Çalışmada kadınların eğitim durumu, medeni hali ve çocuk sayısı da ele alınmıştır (Çizelge 1). Yapılan birçok çalışmada eğitimin işgücüne katılım oranı üzerinde pozitif bir etkisi olduğu bulunmuştur (Psacharopoulos ve Tzannatos, 1989; Mammen ve Paxson, 2000; Vlasblom ve Schippers, 2004; Russell ve ark., 2009; Karabıyık, 2012; Dayioğlu ve Kırdar, 2010). Pakistan'da 1998-1999 döneminde evli ve eğitilmiş kadınlar üzerinde yapılan bir probit ve lojistik regresyon analizinde eğitim düzeyi yüksek olan kadınların işgücüne katılma oranlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Hafeez ve Ahmad, 2002; Er, 2013). Kadınların evli olup olmamalarının işgücüne katılım oranları üzerinde etkisinin halen geçerliliğini korumakta olduğu ve ülkemizde evli olan kadınların işgücüne daha az katıldığı bilinmektedir. Ayrıca evli olup çocuk sahibi olan kadınlar için annelik ve ev işlerindeki sorumluluklarda bir değişme olmadığından çalışmak oldukça zorlaşmaktadır (Mincer, 1984; Ercan ve ark., 2010).

Ankete katılan kadınların %83.3'ü köyde sürekli yaşamaktadır. Kadınlar daha çok kendilerini ev hanımı

(85.4) olarak tanımlamakta, çiftçiliği (%1.0) meslek olarak kabul etmemektedirler. Çiftçiliği genellikle (%60) eşlerinin mesleği olarak belirtmektedirler. Diğer meslekleri yapan kadınlar ise aşçı, bankacı, hastabakıcı, pazarcı, işçi, terzi ve hayvancılık yapmaktadır.

Kırsal alanda kadın girişimciliği konusunda 12 ilde yapılan bir çalışmada girişimci kadınların %39.3'ünün yaptıkları işi girişimcilik olarak nitelendirdikleri, %34.6'sının ise

girişimciliğin ne olduğunu bilmedikleri tespit edilmiştir (Soysal, 2013). Bu duruma kırsalda özellikle kadınların eğitim düzeyinin düşük olması önemli bir etkidir. Girişimcilikte önemli bir yere sahip olan eğitim seviyesine bakıldığında eğitim seviyelerinin düşük olması kırsal kadınların daha aktif şekilde çalışmalarına engel teşkil etmektedir (Sönmez ve Kızılaslan, 2013).

Çizelge 1. Kadınların demografik yapısı ve gelir düzeyleri

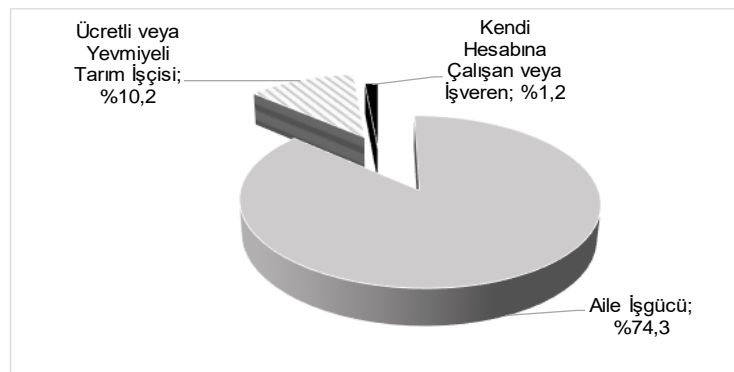
	Sayı	%		Sayı	%
Yaş Grupları			Aylık Hane Geliri		
35 ve altı	28	8.7	1000 TL'den az	129	40.0
36-50	154	47.6	1001-3000 TL	182	56.3
51+	141	43.7	3001 TL ve üstü	12	3.7
Eğitim Grupları			Meslek		
İlköğretim ve altı	291	91.2	Ev Hanımı	276	85.4
Lise	25	7.8	Çiftçi	3	1.0
Üniversite ve üstü	3	1.0	Diğer	44	13.6
Medeni Durum			Eşinin Mesleği		
Evli	291	91.2	Çiftçi	194	60.0
Bekar	10	3.1	Diğer	129	40.0
Boşanmış ya da Dul	18	5.7			
Aile Büyüklüğü			Çocuk Sayısı		
2 ve altı	39	12.0	Yok	15	4.6
3-5	233	72.1	1-2	188	58.2
5+	51	15.9	3+	120	37.2

Eşlerinin çiftçilik dışındaki meslekleri arasında aşçı, bakkal, balıkçı, emekli, esnaf, fırıncı, işçi, kahveci, memur, öğretmen, pazarcı, serbest meslek sahibi, şoför, tamirci, terzi, usta ve ziraat mühendisi bulunmaktadır. Aylık gelirleri incelendiğinde %40'ı 1.000 TL'de az gelire sahip olduklarını, %56.3'ü ise 1.000-3.000 TL arasında gelir elde ettiklerini belirtmişlerdir.

Arazi büyüklükleri incelendiğinde yine büyük çoğunluğun (%67.2) 100 da ve altı araziye sahip oldukları, %21.1'inin de 100-200 da arası araziye sahip oldukları görülmüştür.

Ankete katılan kadınların %83.6'sı sadece kendi arazilerini işlemektedir. Kendi arazisinin dışında arazi işleyenlerin % 7.5'i kendi arazisinin iki katı, % 10'u iki katından fazla, %73.5'i iki katından az, %10'u üç katı yer işlemektedirler.

Kadınların kırsal alanda işgücüne katkısı incelendiğinde %74.3'ünün aile işgücü olarak, %10.2'sinin ücretli veya yevmiyeli tarım işçisi ve sadece %1.2'sinin kendi hesabına çalışan veya işveren konumunda olduğu görülmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Kadınların kırsal alanda işgücüne katkısı

Türkiye’de işgücüne katılım oranı %50.5 olup, bu oran kırsal alanda %53.6’dır. 2013 yılı TÜİK hane halkı işgücü anketi sonuçlarına göre, kırsal alanda işgücüne katılanların %50.6’sını kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2014). 2013 yılı verilerine göre tarımsal faaliyette ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların oranı %80.6’dır. Kırsal alanda, işteki durumuna göre tarımda faaliyet gösteren ve esas işlerinden dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmayan kadınların ise %90.6’sı sosyal güvenceden yoksundur (TÜİK, 2014).

Kadınların geleneksel ürünler üretimi ve örgütlenme hakkındaki düşünceleri

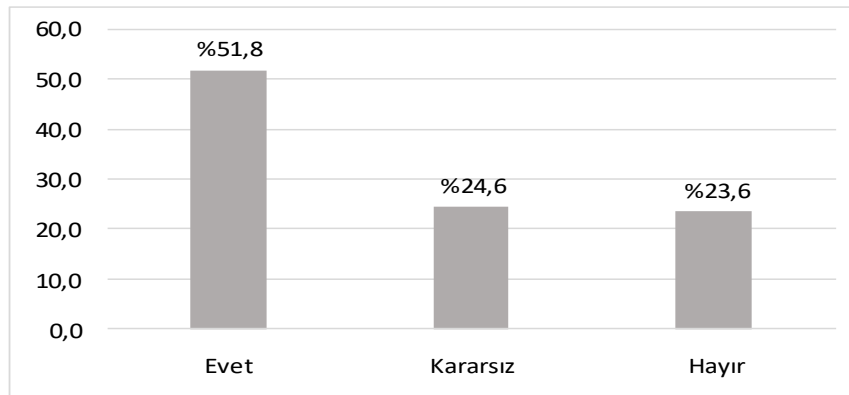
Kadınlar geleneksel gıda üretiminin hemen her aşamasında aktif olarak yer almakta, aynı zamanda evde gıda üretimi yapmaktadır. Ayrıca gıda maddeleri satın alımında da belirleyici rol oynamaktadır (Uzunöz ve ark.,

2008).

Geleneksel gıdaları üreten kadınların %83.9’u sadece kendi tüketimleri için, %3.2’si ise pazarlamak için üretim yaptıklarını belirtmişlerdir. Daha çok ailelerinden öğrenerek bu işe başladıklarını ve asıl geçim kaynağının geleneksel gıda üretimi olmadığını belirtmişlerdir. Gelirlerini daha çok bitkisel üretimden sağlamakta olup, geleneksel gıdalardan sağlayanlar ise oldukça düşüktür. Çalışma kapsamında kendileriyle görüşülen kadınların neredeyse tamamı (%98.5) daha önce işbirliği, dayanışma amaçlı bir çalışmaya katıldıklarını belirtmiştir. Kadınlara üretici örgütlerinin tanınırlığı ve faaliyetlerden memnuniyet düzeyleri sorulduğunda yüksek bir tanınırlık oranına karşın ortak/üye olma düzeyinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Kadınların en düşük oranda ortak oldukları örgütler ise tarımsal kalkınma kooperatifleri ile ziraat odasıdır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Kadınlar arasında üretici örgütlerinin tanınırlık ve memnuniyet düzeyleri (%)

Üretici örgütü	Tanınırlık	Ortak/Üye	Hizmetlerinden Memnurluk
Dernek veya vakıf	97.3	2.7	2.7
Kooperatif	97.3	2.2	2.2
Tarım Kredi Kooperatifi	97.7	1.7	2.3
Tarım Satış Kooperatifi	98.8	1.8	1.2
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	97.1	1.0	1.0
Pancar Kooperatifi	98.2	1.8	1.8
Sulama Kooperatifi	95.2	4.8	4.8
Tarımsal Üretici ya da Hizmet Birliği	93.3	6.7	6.7
Ziraat Odası	97.9	1.0	1.0

Şekil 2. Geleneksel gıdaların üretimi ile ilgili herhangi bir örgüte ortak olma ya da katılma isteği

Avusturya'da yapılan bir çalışmada ise Avusturya ziraat odasında Avusturyalı kadın çiftçiler derneğinin 1972 yılında kurulduğu ve yaklaşık 190 bin üyesi ile Avusturya'nın en büyük kadın çiftçi organizasyonu olduğu belirtilmekte ve ziraat odasında genel kurulda kadınların temsili/payı bölgelere göre %7 ile %23 arasında değişmektedir (Anonim, 2016).

Bu çalışmada ise geleneksel gıdaların üretimi ile ilgili olarak herhangi bir örgüte katılma isteği %51.8 oranında ortaya çıkarken, kararsızların oranı %24.6 ile oldukça yüksektir (Şekil 2).

Kadınların geleneksel gıdaların üretimi ile ilgili olarak kurulacak bir örgütün hangi konularda etkili olacağına dair inançları ise oldukça düşük düzeyde önemli bulunmuştur (Şekil 3). Buna göre en fazla katkının ise diğer firma ve kişilerle etkili bir iletişim de olacağı

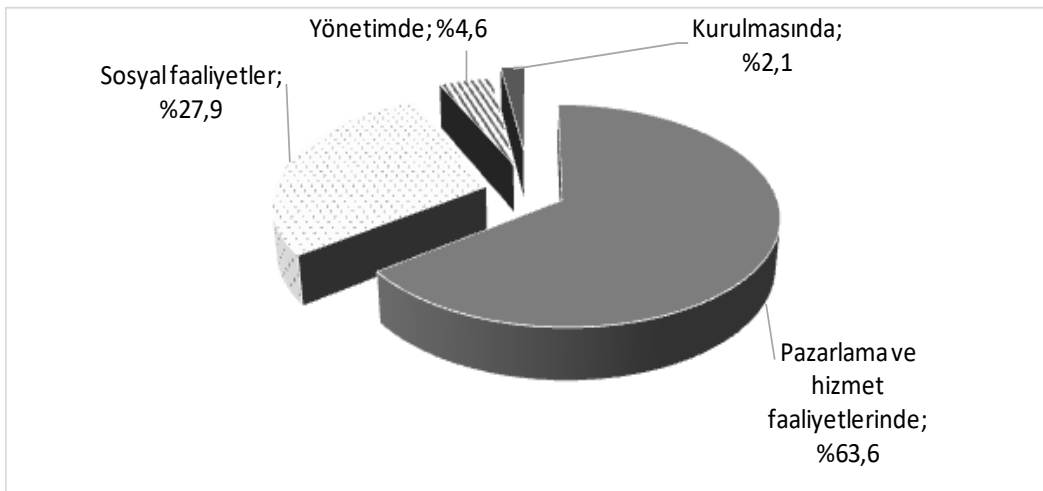
düşünülmektedir.

Araştırma bölgesinde kurulacak ekonomik amaçlı bir örgütte aktif yer almak isteyen kadınların oranı %40 ve istemeyenlerin oranı %60 olarak belirlenmiştir. Ekonomik amaçlı kurulacak bir örgütte aktif olarak yer almak istemeyen kadınlar (%60) bunun için çeşitli nedenler ileri sürmüşlerdir. Bunlar; eşinin ya da ailenin izin vermemesi (%7.4), yeterli eğitim ve bilgisinin olmaması (%2.7), çevre baskısı (%2.0), güvensizlik (%0.6), sağlık sorunları (%12.9) ve ihtiyaç hissetmemesi (%10.4) gibi nedenlerdir.

Ekonomik amaçlı kurulacak bir örgütte aktif olarak yer almak isteyen kadınlar ise daha çok pazarlama, hizmet faaliyetlerinde (%63.6) ve sosyal faaliyetlerde (%27.9) aktif yer almak istemektedirler (Şekil 4).

Şekil 3. Geleneksel gıdaların üretimi ile ilgili olarak kurulacak bir örgütün etkisine dair inançları

Şekil 4. Kadınların ekonomik amaçlı kurulacak bir örgütte aktif çalışmak istediği alanlar

Araştırma sonucunda kadınların eğitim düzeyinin düşüklüğü dikkat çekmekte olup çiftçiliği bir meslek olarak kabul etmemektedirler. Çoğunluğu köyde sürekli yaşamakta, arazi miktarları ve gelir düzeyleri düşük kalmaktadır. Kadınlar kırsal alanda daha çok aile işgücü olarak katkı sağlamakta ve geleneksel gıda üretimini aileden gelen alışkanlıkla yapmaktadırlar. Kırsalda yaşayan kadınların asıl geçim kaynağı çoğunlukla geleneksel gıda üretimi değildir. Aslında kadınlar işbirliğine yatkın olup, kırsal alandaki örgütleri tanımakta ancak üyelik/ortaklık düzeyleri düşük olarak gerçekleşmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre, kadınlar geleneksel gıda üretiminden gelir elde etmek ve bu konuda kurulacak örgütlere katılıp aktif olmak istemektedirler. Tüm bu sonuçlardan hareketle ülkemizde bu konuda bir boşluk olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Geleneksel ürünlerin üretilmesi ve pazarlanması sonucunda kırsal alanda istihdam alanı yaratarak, geliri yüksek ve sürdürülebilir iş olanakları sağlanmalıdır. Geleneksel ürünlerin üretimini kadınların gündelik işlerinden ayırıp maddi kazanca dönüştürerek buldukları koşullarda da kendilerine gelir sağlayabilmeleri için devlet kurumları ve yerel yönetimler tarafından kadınlara yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bunun için kırsal alanda kadının özel konumu da dikkate alınarak kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği ve koordinasyon güçlendirilmelidir. Devlet kurumları ve yerel yönetimlerin, kırsal alanda kadınları girişimciliğe özendirilmeye yönelik eğitim ve kurslar düzenlemesi gerekmektedir. Kadınların örgütlenmelerine destek olunması önemli olacaktır. Özellikle kooperatifleşme ve birlikte iş yapma anlayışına yönelik eğitim ve çalışmalar örgütlenme sürecini hızlandıracaktır.

Son olarak alan çalışmalarından elde edilen gözlemlere göre geleneksel ürün üretiminin ana aktörleri olan ve ciddi bir üretim potansiyeline sahip olan kadınların ekonomide daha fazla yer alması gerekmektedir. Bu nedenle de kırsalda kadınlar güçlerini birleştirerek kooperatifleşme yoluna gitmelidirler.

Araştırma sonuçları özellikle geleneksel gıdaların ekonomiye kazandırılmasında kadınların kooperatifler içerisinde örgütlenme olanakları açısından yol göstericidir. Yine araştırma sonuçlarından yararlanarak kadınların ekonomik anlamda kazanç sağlamalarına yönelik alternatifler özellikle tarımsal özelliklerin korunması da kaynakların sürdürülebilirliği açısından yönlendiricidir.

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada kırsal alanda geleneksel gıda üreten kadınların örgütlenme yaklaşımları Trakya Bölgesi örneğinde araştırılmıştır.

Yöntem ve Bulgular: Çalışmada, Trakya Bölgesi (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ) illerinin köylerinde yaşayan 323 kadın ile anket yapılmıştır. Araştırma sonucunda kadınların eğitim düzeyinin düşüklüğü (%91.2'si ilköğretim düzeyinde) dikkat çekmekte olup, çiftçiliği bir meslek olarak (%85.4'ü) kabul etmemektedirler. Çoğunluğu (%83.3'ü) köyde sürekli yaşamakta, arazi miktarları ve gelir düzeyleri düşük kalmaktadır. Kadınlar kırsal alanda daha çok aile işgücü olarak katkı sağlamakta ve geleneksel gıda üretimini aileden gelen alışkanlıkla yapmaktadırlar.

Genel Yorum: Kırsalda yaşayan kadınların asıl geçim kaynağı çoğunlukla geleneksel gıda üretimi değildir. Bununla birlikte kadınlar işbirliğine yatkın olup, kırsal alandaki örgütleri tanımakta ancak üyelik/ortaklık düzeyleri düşük olarak gerçekleşmektedir. Araştırma sonucunda kadınlar geleneksel gıda üretiminden gelir elde etmek ve bu konuda kurulacak örgütlere katılıp aktif olmak istemektedirler.

Çalışmanın Önemi ve Etkisi: Çalışma, kadınların Trakya Bölgesinde kırsal kesimdeki rolünü vurgulamaktadır. Kadınların geleneksel gıdaların ekonomiye kazandırılmasındaki önemi örgütlenme olanakları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel gıda, Kadın, Örgütlenme, Kırsal, Trakya Bölgesi, Kooperatif.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma Namık Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu (BAP) tarafından desteklenen NKUBAP 00.24.AR.14.05' nolu projenin bir bölümünü içermektedir. Projeyi destekleyen NKÜBAP Komisyonu Başkanlığı'na müteşekkirimiz.

ÇIKAR ÇATIŞMA BEYANI

Yazarlar çalışma konusunda çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

KAYNAKLAR

Anonim (2015) Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016. [http://www.gtb.gov.tr/data/51c7eb1d487c8e0a98f15f9b/t%C3%BCrkiye%20kooperatif%C3%A7ilik%20stratejisi%20ve%20eylem%20plan%C4%B1%20\(2012-2016\).pdf](http://www.gtb.gov.tr/data/51c7eb1d487c8e0a98f15f9b/t%C3%BCrkiye%20kooperatif%C3%A7ilik%20stratejisi%20ve%20eylem%20plan%C4%B1%20(2012-2016).pdf) (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2015).

- Anonim (2016) Frauen im laendlichen Raum, Frauenberich 2010, Teil I: Statistische Analysen zur Entwicklung der Situation von Frauen in Österreich. https://www.bka.gv.at/studien/frauenbericht2010/Frauenbericht_Teil1_6Land.pdf (Erişim Tarihi: 01 Ocak 2016).
- Dayıoğlu M, Kırdar MG (2010) Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımında Belirleyici Etkenler ve Eğilimler. T.C. DPT ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı Çalışma Raporu 5, Ankara, s. 34.
- Er Ş (2013) Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılım Oranını Etkileyen Faktörlerin Bölgesel Analizi. Öneri C.10 (40): 35-44.
- Ercan H, Hoşgör AG, Yılmaz Ö (2010) Factors That Affect Women’s Labour Force Participation and Suggestions for Provincial Employment and Vocational Education Boards: Ankara, Gaziantep, and Konya. http://www.ilo.org/public/english/region/eurpro/ankara/areas/3_rapor.htm (Erişim Tarihi: 15.03.2012).
- Hafeez A, Ahmad E (2002) Factors Determining The Labour Force Participation Decision Of Educated Married Women in A District Of Punjab. Pakistan Economic and Social Review, 40 (1): 75-88.
- Kalaycı Ş, Albayrak AS, Eroğlu A, Küçüksille E, Ak B, Karaltı M, Keskin HÜ, Çiçek E, Kayı GA, Öztürk E, Antalyalı ÖL, Uçar N, Demirgil H, İşler DB, Sungur O (2005) SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti Yayınları, 1. Baskı, Ankara.
- Karabiyik İ (2012) Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı. MarUn İİB Derg., XXXII (I): 231-260.
- Kleinbaum DG, Kupper LL, Muller KE, Nizam A (1998) Applied Regression Analysis and Other Multivariable Methods. Duxbury Press, London.
- Mammen K, Paxson C (2000) Women’s Work and Economic Development. JEP. 14 (4): 141-164.
- Mincer J (1984) Inter-Country Comparisons of Labor Force Trends and of Related Developments: An Overview. NBER Working Paper: 1438.
- Psacharopoulos G, Tzannatos Z (1989) Female Labor Force Participation: An International Perspective. World Bank Research Observer. 4(2): 187-201.
- Russell H, McGinnity F, Callan T, Keane C (2009) A Woman’s Place: Female Participation In The Irish Labour Market. The Equality Authority and The Economic and Social Research Institute, Report 6: 4-102.
- Soysal A (2013) Kırsal Alanda Kadın Girişimciliği: Türkiye için Durum Değerlendirmesi. ESOGU İİBF Derg. 8(1): 163-189.
- Sönmez Nİ, Kızılaslan N (2013) Kırsal Alanda Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesinde Kooperatifçiliğin Rolü (Amasya-Çorum İlleri Örneği), Tepge Yayın No 212, Ankara.
- Vlasblom JD, Schippers JJ (2004) Increases in Female Labour Force Participation in Europe: Similarities and Differences. Tjalling C. Koopmans Research Institute, Discussion Paper Series 04-12: 1-30.
- TÜİK (2014) İşgücü İstatistikleri. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007 (Erişim Tarihi: 21 Kasım 2014).
- Uzunöz M, Büyükbay EO, Bal HSG (2008) Kırsal Kadınların Gıda Güvenliği Konusunda Bilinç Düzeyleri (Tokat İli Örneği). U.Ü.Z.F. Derg. 22(2): 35-46.
- Yamane T (1967) Elementary Sampling Theory. Engle Wood Clifts, Printice-Hall, Inc. NJ. pp x-405.